

HOZZÁSZÓLÁSOK

ERDEI FERENC levelező tag

A magam részéről az előadás két kérdéséhez kívánok hozzászólni, főképp továbbfűzve és kiegészítve Nagy Imre elvtárs fejtegetéseit.

Az első kérdés az előadásnak ahhoz a tételéhez fűződik, hogy »a népi demokratikus államnak különös szerepe van a népgazdaság fejlesztésében és irányításában...« Ezzel a tétellel természetesen teljes mértékben egyetértek, azonban hiányosnak ítélem a tétel kifejtését abból a szempontból, hogy a népi demokratikus államnak egy olyan különleges és éppen az átmeneti időszakban, sajátos eszközt, mint a gépállomásokat, nem tárja fel teljes egészében. Miről van itt szó? Arról, hogy a gépállomások állami eszközei olyan tényezők a szocialista átszervezés átmeneti időszakában, amelyek már a szovjet tapasztalatok alapján kifejezett formában, tehát fokozott mértékben állanak rendelkezésre a népi demokráciákban, mint annakidején a Szovjetunióknak a kollektivizálás időszakában. Ez azt is jelenti, hogy a faltörő kos szerepe, ami a Szovjetunióban akkor a szovhozoké volt, a népi demokráciákban megoszlik a gépállomások és az állami gazdaságok között. A népi demokratikus államoknak tehát módjukban áll — és evvel kivétel nélkül élnek is —, hogy a gépállomások hálózatát még a szocialista átszervezés előtt, mint annak egyik előkészítő feltételét, kiépítsék, felszerelve nemcsak hatalmas technikai erővel, hanem egyben olyan politikai káderekkel is, akik elsősorban harcosai a szocialista átszervezésnek.

Különös gyakorlati jelentősége is van a kérdés tisztázásának. Ez pedig az, hogy a szocialista átszervezés munkájában különleges és kiemelt szerepet lehet és kell bízni a gépállomásokra, s történeti tényként állapíthatjuk meg, hogy ez a szocialista átszervezés kezdő szakaszán általában a népi demokratikus országokban nem teljes mértékben érvényesült. Viszont minden népi demokratikus országban rövidesen kibontakozott a gépállomásoknak ez a különleges szerepe és egymásután mind nagyobb és nagyobb szerepet töltenek be a szocialista átszervezés előbbrevitelében. A mi országunkban a gépállomásoknak ez a különleges, egyre növekvő és szélesedő szerepe most a februári minisztertanácsi határozat alapján bontakozik ki és máris tanúi vagyunk annak, hogy gépállomásaink mind gépi erejükkel, mind politikai és termelési szervező munkájukkal döntő szerepet kezdenek betölteni a termelészövetkezeti mozgalom fejlesztésében, különösen pedig a termelészövetkezeti gazdaságok megszilárdításában.

A másik kérdés, amit szintén elsősorban kiegészítésként fűzök Nagy Imre elvtárs előadásához, a termelőerők meggyorsulásával kapcsolatos a népi demokrácia átmeneti időszakában, a termelészövetkezetek fejlődésének kezdeti szakaszán.

Tökéletesen egyetértve azzal, amit Nagy Imre elvtárs erről mondott, fel kell vetnem azt a kérdést, hogy az átmenet időszakában, olyan tulajdonviszonyok alapján, amilyenek a mi termelészövetkezeti gazdaságaink nyugszanak, hogyan értendő és milyen módon nyilvánul meg a termelőerők fejlődésének a meggyorsulása. Engedjék meg, hogy erre a kérdésre kissé bővebben kitérjek.

Az nyilvánvalóan nem szorul bővebb kifejtésre, hogy a társadalmi tulajdon alapján azért gyorsul meg a termelőerők fejlődése a mezőgazdaságban is, mert korlátlan tere nyílik a gépek alkalmazásának, képzettebb szakemberek beállításának és általában mindazon fejlett módszerek alkalmazásának, amelyek csak nagyüzemben és pedig szocialista nagyüzemben, valósíthatók meg. A kérdés

azonban az, hogy milyen módon és milyen tényezőknél fogva érvényesül a termelőerők meggyorsulása a népi demokratikus fejlődés olyan átmeneti szakában, amikor a termelőszövetkezeti gazdaságok még kezdetlegesek és mindazoknak a lehetőségeknek a kihasználása, amelyek egyébként a szocialista nagyüzem lehetőségei, átmenetileg korlátozottak. A kérdés tehát pontosabban az, hogy mi a termelőerők meggyorsulásának a konkrét menete a népi demokráciák termelőszövetkezeti fejlődése kezdeti időszakában.

Az első, amit ezzel kapcsolatban le lehet szögezni az, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom legkezdetlegesebb szakában is, mindazoknak a fejlettebb termelőerőknek a hiányában is, amit a gépek és a képzettebb szakemberek nyújtanak, csupán a meglévő termelőeszközök bevétele és kezdetleges nagyüzemi keretek között való felhasználása is átmenetileg nagy mértékben növeli a termelékenységet, s ezzel szélesen megjavítja a termelőerők fejlődésének útját.

Sztálin elvtárs mondotta, a Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseiről szólva, 1929 decemberében, a következőket: »Valójában csupán azzal, hogy összetették a paraszti termelőeszközöket a kolhozokban, olyan eredményeket érttek el, amilyenről gyakorlati funkcionáriusaink még csak nem is álmodtak. Miben jutott kifejezésre ez az eredmény? Abban, hogy az áttérés a kolhozok vágányára azt eredményezte, hogy 30—40—50 százalékkal nőtt a vetésterület. Mivel magyarázhatjuk ezt a „szédítő” eredményt? Azzal, hogy a parasztok, akik az egyéni munka viszonyai között tehetetlenek voltak, hatalmas erővé váltak, amikor termelőeszközeiket összetették és kollektív gazdaságokban egyesültek. Ami a vetésterület növelését illeti, ez természetesen a Szovjetunió akkori viszonyai között nagyobb tényező volt, mint általában a népi demokratikus országokban ma. Egyébként azonban a kolhozok kezdeti fejlődési szakában, éppúgy, mint a népi demokratikus országok legegyszerűbb és legkezdetlegesebb termelőszövetkezeteiben is, egyszerűen a meglévő termelőeszközök közös munkában való felhasználása magában véve a termelőerők ugrásszerű fejlődését jelenti.

Ehhez még azt is hozzá kell tennünk, hogy a kezdetleges termelőerők kollektív munkában való egyesítése elsősorban nyilvánvalóan a tagosított területen érvényesül. Azonban nem csupán itt, hanem még tagosítatlan területen is, bár lényegesen kisebb arányban.

További jellemző vonása szintén a termelőszövetkezetek kezdeti időszakának, hogy azok az egyszerű termelőeszközök, amelyek az egyéni gazdaságokban nem használhatók ki teljesen, a közös gazdálkodás keretei között többszörösen kihasználható eszközökké válnak és ezen keresztül szintén fejlettebb termelőerőkként jelentkeznek a termelésben. Néhány példa. A lókapá egyszerű és jellegzetesen kisüzemi eszköz. Ugyanez a lókapá azonban a kollektív gazdaság viszonyai között a kapásnövények négyzetes művelésére alkalmas és ilyen módon lényegesen magasabb fokát jelenti a termelékenységnek. Hasonlóképpen az egyszerű ároksiló alkalmazása. Az ároksiló az egyéni kisgazdaságban a legkezdetlegesebb takarmánykonzerválási eljárás, a kollektív gazdaságban a takarmánybázis hatalmas erősítője lényegesen kisebb veszteséggel és szinte korlátlan arányban lehetővé teszi a takarmány konzerválását, értéktelenebb növényfélék értékes takarmánnyá való átalakítását. És ezeket a példákat hosszasan lehetne sorolni.

A termelőerők meggyorsulásának még egy kiemelkedő jellemvonását kell hangsúlyozni az átmenet időszakában. Ez pedig az a körülmény, hogy az egyszerűbb, meglévő eszközök növekvő termelékenysége, kihasználásuk növekedése, valamint a társadalmi tulajdon alapján mind nagyobb számmal rendelkezésre álló

újabb, fejlettebb módszerek együttesen hatnak a szocialista átszervezés kezdeti időszakában és pedig mind gyorsulóbb ütemben. Ez pedig azt eredményezi, hogy előbb-utóbb a termelőszövetkezetekben a termelékenység emelkedése, a termelőerők fejlődésének meggyorsulása, Sztálin elvtárs szavaival élve, »viharos« méreteket ölt.

Mindezekből véleményem szerint két következtetést kell levonnunk. Egyrészt jelentősége van e kérdés tisztázásának a meggyőzés, az agitáció szempontjából azért, mert a fejlesztést elősegítő jelentősége van annak, ha a szocialista átszervezés átmeneti időszakában is világosan megértjük és példákkal tudjuk alátámasztani a termelőerők hatalmasán meggyorsuló fejlődését. De jelentősége van a kérdésnek ateinketben is, hogy, a nagygépek és a fejlettebb eszközök elsősorban való növelése és mind szélesebb körben való alkalmazása mellett, nem szabad lebecsülnünk az átmenet időszakában a kisebb gépek, egyszerűbb módszerek alkalmazását és kihasználását sem a kollektív nagygazdaság fejlettebb viszonyai között a társas gazdálkodás alapján.

De különleges jelentősége van e kérdés tisztázásának az olyan viszonylag fejlettebb technikájú országokban, mint például Csehszlovákia vagy a Német Demokratikus Köztársaság. Ezekben az országokban ugyanis az egyébként viszonylag sok géppel dolgozó kistermelő paraszt számára nem olyan forradalmian új a szocialista mezőgazdaság nyújtotta gépesítési lehetőség, mint fejletlenebb országok elmaradtabb parasztsága számára. Mégis ilyen körülmények között is a kollektív gazdaság keretei között, csupán a már meglévő nagyszámú kisebb gép alkalmazása ezekben az országokban is ugrásszerű, nagyarányú emelkedést jelent a munka termelékenységében.

DÉGEN IMRE

Nagy Imre elvtárs előadásában rámutatott arra, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet szakaszán a népi demokratikus országokban, a párt és az állam gazdaságpolitikájában sikeresen használja fel és alkalmazza az áruterelés, az áruforgalom, a piac törvényszerűségeit a város és a falu közötti gazdasági kapcsolatok, a munkás-paraszt szövetség gazdasági alapjainak megszilárdítására.

Hozzászólásomban az átmeneti időszak mezőgazdasági áruterelése, valamint a falu és a város közötti áruforgalom kérdésével foglalkozom.

I.

Az áruterelés objektív szükségszerűség minden társadalmi alakulatban, melyben a társadalmi munkamegosztás együtt jár azzal, hogy a termelőeszközöknek és a munkatermékeknek különböző tulajdonosai vannak.

Az átmeneti időszakban és a szocializmusban a mezőgazdaság területén az áruterelés fennmaradásának kérdése elsősorban a munkás-paraszt szövetség kérdése. A szocializmus felépítésére irányuló alapvető munkás-paraszt érdek-közösségen belül a munkásosztálynak figyelembe kell vennie szövetségésének kettős lelki alkatát: azt, hogy az egyénileg gazdálkodó kis- és középparaszt egyrészt dolgozó, másrészt családi munkáján alapuló termelőeszközök tulajdonosa és árueladó.

Azt követőleg is, amikor a szocializmus a mezőgazdaságban győzelmet arat, amíg megmarad a szocialista tulajdon két formája, az össznépi és a kolhoz-csoport tulajdon, a termékek átmenete az iparból a mezőgazdaságba és meg-

fordítva, a tulajdonos változását jelenti és nem mehet végbe másként, mint csere útján.

Sztálin elvtárs »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban« című zseniális művében rávilágítva arra, hogy »az árutermelést nem lehet önmagába-zárt, a környező gazdasági viszonyoktól független valaminek tekinteni«, kimutatta a szocialista árutermelés elvileg eltérő voltát a tőkés árutermeléstől.

Népgazdaságunk átmeneti szakaszának megfelelően, árutermelésünk is átmenetet képez a kapitalista árutermelésről a szocialista árutermelésre. A szocialista termelési viszonyok térhódításával egyre inkább a szocializmus gazdasági törvényei határozzák meg természetét. Az átmeneti időszakban az árutermelés hatóköre azonban különösen éles osztályharc területe és éppen ez az árutermelés kulcskérdése az átmeneti időszak viszonyai között. Az egyre növekvő és vezető szerepet betöltő szocialista elemeknek — minthogy mezőgazdaságunkban még jelentős szerepet tölt be a kisárutermelés és még fennáll az egyre szűkebb térre szoruló tőkés szektor — elkeseredett harcot kell folytatniuk azért, hogy a termelési eszközök társadalmi tulajdona alapján keletkező új gazdasági törvények felhasználásával az árutermelést és az ezzel elválaszthatatlanul összefüggő érték-törvényt a szocializmus érdekében, a kapitalizmus ellen felhasználják.

A népgazdaság tervszerű arányos fejlődése törvényének érvényesülése megköveteli a termelési ágak, így a termelési eszközök termelése és a fogyasztási cikkek termelése közötti helyes arányok megállapítása mellett elsősorban az anyagi termelés két alapvető ágazata, az ipar és a mezőgazdaság közötti olyan arányok kialakítását, amelyek megfelelnek a szocializmus alapvető gazdasági törvényének.

Jóllehet, mezőgazdasági termelésünk színvonala mind a növénytermelésben, mind az állattenyésztésben jelentősen fejlődött, mégis messze elmarad az ipar fejlődésétől és nem tart lépést növekvő szükségleteinkkel. Így a mezőgazdaság az eredmények ellenére »szocialista fejlődésünk meggyorsításának legnagyobb féke«, ahogyan Rákosi elvtárs kongresszusi beszámolójában megállapította.

Szocialista építőmunkánk, az egész népgazdaság, benne a mezőgazdaság fejlődésének kulcsát jelentő szocialista iparosításunk előrehaladása szempontjából döntő jelentősége van a mezőgazdasági árutermelésnek, különösen annak a mezőgazdasági áruterméknek, amely a falun, a mezőgazdaságon kívül kerül értékesítésre. A mezőgazdasági áruterméknek ez tulajdonképpen az a része, amivel a mezőgazdaság a városi dolgozók és az ipar szükségleteinek kielégítéséhez hozzájárul.

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődése közötti aránytalanság különösen a mezőgazdasági árutermelés alacsony színvonalában jut kifejezésre. Városi lakosságunk jelenleg mintegy 900 000 fővel több, mint 1938-ban. Ugyanakkor a mezőgazdaság árutermelése még az 1951. évi jó terméseredmények mellett is — 5%-kal kevesebb az 1938. évinél.

Mezőgazdasági árúellátási nehézségeink egyik fő oka a mezőgazdaság jelenlegi szerkezetében rejlik. A dolgozó parasztság többsége még a szántóterület mintegy 58%-án, szétaprózott, kisárutermelő és kevés árutermelő egyéni gazdálkodást folytat. A felszabadulás után a dolgozó parasztság jólétének emelkedésével saját fogyasztása nagyobb mértékben növekedett, mint termelési színvonalának emelkedése, ami arra vezet, hogy a kisárutermelő gazdaságok — melyeknek részesedése árutermelésünkben a földreform eredményeként jelentősen megnövekedett — többet fogyasztanak és kevesebbet visznek piacra, mint a múltban.

Mezőgazdaságunk egyre növekvő szocialista szektorában, különösen állami gazdaságainkban, de termelőszövetkezeteinkben is, általában nagyobbak a termésátlagok és az árutermék, mint a kisárutermelő gazdaságokban.

Szocialista nagyüzemeink azonban még nem termelnek annyi árut, amennyit lehetőségeik teljes kihasználásával, megfelelő munkaszervezéssel, az állam által rendelkezésükre bocsátott támogatás gazdaságosabb felhasználásával, a tudomány eredményeinek kellő alkalmazásával képesek volnának.

A mezőgazdasági árutermelés elmaradásának okait vizsgálva, látnunk kell azt is, hogy objektív nehézségeinket fokozza az osztályellenség, mely részint a mezőgazdasági termelés, részint — ahol arra lehetősége van — a begyűjtés és a közellátás frontján igyekszik az ipar és a mezőgazdaság egyenlőtlen fejlődéséből származó nehézségeinket elmélyíteni.

Az előbbiekből következik az átmeneti időszakban a mezőgazdasági árutermelés fokozásának kettős, de egymáshoz szorosan kapcsolódó feladata. *Az egyik*: mezőgazdaságunk szocialista átszervezése, a népgazdaság egységes szocialista alapjának megteremtése, melynek révén megteremtjük a szilárd alapot a mezőgazdasági árutermelés problémájának végleges megoldásához.

A másik feladat: a mezőgazdaság szocialista átszervezésének oly módon való végrehajtása, hogy a mezőgazdaság termelési és árutermelési színvonala ne csökkenjen, hanem az átmenet közben is emelkedjék és a lehető legjobban biztosítsa a dolgozók ellátásának állandó emelését és az ipar mezőgazdasági eredetű nyersanyagszükségletének fedezését.

Miért helytelen és káros az a nézet, mely szerint az átmenet szakaszán a mezőgazdaság termelési és árutermelési színvonalának szükségszerűen csökkennie kell, s miért van meg minden reális előfeltétele annak, hogy a mezőgazdasági termelés színvonala az átszervezés szakaszán ne csökkenjen, hanem jelentősen emelkedjék. Ehhez két döntő tényező nyújt biztos alapot:

1. A népi demokratikus országok sorában mi is már a megvalósult szocializmus országára támaszkodhatunk. A mezőgazdaság szocialista átszervezésében számunkra a Szovjetunióban kiforrott tapasztalatok mutatják az utat. A Szovjetunió segítségével azonban nemcsak az elvi alapokat és a tapasztalatok kimeríthetetlen forrását jelenti számunkra a mezőgazdaság szocialista átalakításában, hanem felmérhetetlen konkrét anyagi, műszaki, termelési segítséget kapunk a Szovjetuniótól legkorszerűbb gépekben, felszerelésekben, a termelési és agrotechnikai tapasztalatok átadásában, a szovjet tudomány élenjáró eredményeinek felhasználásában is.

2. A másik döntő tényező: mezőgazdaságunk jelenlegi, viszonylag magas gépesítési foka és a gépesítés gyors továbbfejlődésének széles lehetőségei. Hogy csak néhány példát említsünk: ez évben gépállomásaink már a termelőszövetkezetek összes alapvető talajmunkáit és aratási munkájuk 41%-át végzik el. Az ötéves terv végére az ország egész szántóterületén a mélyszántás 90%-át, a tarlóhántás 83%-át, az aratás 50%-át gépi munkával végzik.

A mezőgazdaság termelési és árutermelési színvonalának növelése terén rendelkezésre álló eszközeink alkalmazására sokkal szélesebb lehetőségeink vannak a mezőgazdaság szocialista szektorában, mint az egyéni gazdaságokban. Ez azonban nem jelenti azt, mintha — a kisárutermelés korlátai ellenére — a kisárutermelő gazdaságok terméseredményeit és árutermelését nem lehetne még jelentősen fokozni.

A kis- és középparaszti gazdaságok helyes irányú támogatása és segítése a mezőgazdaság szocialista átépítésének abból a sarkalatos tételéből is következik,

hogy a fejlettebb szocialista nagyüzem nem a kisüzem tömeges tönkremenetele útján, — mint a kapitalizmusban — hanem a kis- és középparaszti gazdaságok önkéntes szövetkezése alapján jön létre.

II.

Az árutermeléssel elválaszthatatlanul összefügg az értéktörvény működése. Az átmeneti időszak viszonyai között az értéktörvénynek a társadalom érdekében való felhasználása mindenekelőtt megköveteli e törvény spontán működésének korlátozását, ami lényegileg egyet jelent az állam piacszabályozó szerepének érvényesítésével.

Ez tulajdonképpen a lényege az új gazdasági politikának, melyre nálunk is és valamennyi szocializmust építő országban a kapitalizmus és szocializmus közötti átmeneti időszakban szükség van. Az új gazdasági politika egyik oldalához tartoznak az ú. n. szabadpiaci kapcsolatok, melyek azt jelentik, hogy az egyénileg gazdálkodó parasztok és a termelőszövetkezetek, miután az állam iránti kötelezettségüknek eleget tettek, szabadon, minden megkötöttség nélkül értékesíthetik termékfeleslegeiket.

Az új gazdasági politika nélkülözhetetlen velejárója a NEP másik oldalának egyidejű alkalmazása, az állam piacszabályozó szerepének biztosítása. »Mi nem állunk és sohasem álltunk — mondotta Gerő elvtárs — a kispolgári ösztönösség alapján. Ezért olyan politikát kell folytatnunk, hogy az állam a kezében lévő gazdasági eszközökkel, az áruk mind hatalmasabb tömegével — amelyek birtokában vannak — befolyásolja és szabályozza a piaci árak alakulását«.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy az értéktörvény a szocializmusban bizonyos korlátok között az áruforgalom szabályozója, szemben a szocialista termeléssel, melyet az értéktörvény nem szabályoz, de befolyásolja azt.

A mi viszonyaink között, amikor még jelentős szerepe van a mezőgazdaságban a kisárutermelésnek, mely nem tervezhető közvetlenül, az egyéni gazdaságok termelésének bizonyos mértékig szabályozója az értéktörvény. A mezőgazdasági termelés tervszerű állami befolyásolásában éppen ezért döntő szerepe van az értéktörvény helyes felhasználásának. A mezőgazdasági termelés tervszerű állami befolyásolásának az értéktörvény alkalmazásával kapcsolatos formái egybeesnek az állam piacszabályozó szerepével. *Milyen fő eszközökkel éri el az állam a piacon szabályozó szerepét?*

Az állam piacszabályozó szerepének alapja mindenekelőtt a népgazdaság kulcspozícióinak az állam kezében való összpontosítása és a társadalmi tulajdon alapján fejlődő szocialista termelés.

A piaci kapcsolatok szabályozása szempontjából döntő jelentősége van a begyűjtésnek. Népgazdaságunk szükségleteinek fedezése, iparunk és dolgozóink ellátása nem függhet a kisárutermelés és a piaci értékesítés esetlegességeitől. Szükség van tehát a város és a falu közötti gazdasági kapcsolatok olyan szervezett formájára, amelyen keresztül a mezőgazdasági termékfeleslegek jelentős része a piac kikapcsolásával, jogszabályokban előírt, vagy egyéb biztosított módon, államilag megállapított árakon, egyéni vagy szövetkezeti tulajdonból az állam tulajdonába kerül és közvetlen részévé válik az össznépi tervezés rendszerének. A gazdasági kapcsolatok ilyen szervezett formája a begyűjtés.

Begyűjtési rendszerünk egyik fontos sajátossága, hogy ösztönzőleg hat a mezőgazdasági termelésre és tervszerűen befolyásolja azt, minthogy a beadás

mértékét nem a terméseredmény, hanem a gazdaság földterületének nagysága és minősége határozza meg.

A legfontosabb termények, pl. a kenyérgabona, évelő szalastakarmány, burgonya, napraforgó vetésterületének kötelező előírása és a termelési szerződések révén is elősegítjük, hogy a parasztság főleg olyan cikket termeljen, amelyekre népgazdaságunknak elsősorban szüksége van.

A szocialista ipar termelése és a begyűjtés révén az állam saját kezében összpontosítja a népgazdaságban termelt áruk döntő többségét. A tőkés kereskedelem jóformán teljes kiszorítását követőleg a szocialista kereskedelem — az állami és szövetkezeti kereskedelem — bonyolítja le az áruforgalom döntő részét. Így államunk rendelkezik a piaci kapcsolatok szabályozásának további alapvető jelentőségű eszközeivel: a központi árualapokat a szervezett áruforgalom csatornáin keresztül, tervszerűen, szilárd állami árakon osztja el. Ezúton befolyásolja a szabadpiaci árak alakulását, korlátok közé szorítja a piac ösztönös tendenciáinak érvényesülését. A város és a falu közötti szervezett áruforgalom és az állam piacsabályozó szerepének érvényesítése szempontjából fontos szerepük van a földművesszövetkezeteknek, melyek éppúgy, mint a többi népi demokratikus országok fogyasztási és értékesítő szövetkezetei, hatékony eszközei a spekuláció, a piac ösztönös elemei elleni harcnak, egyben komoly iskolái a szétaprózott parasztgazdaságok társulásának.

Az állam piacsabályozó szerepének biztosításában kiemelkedő jelentősége van az állam árpolitikájának. Az értéktörvény áruforgalmat szabályozó működéséből következik, hogy megfelelő arányt kell biztosítani az egyes áruk árai, különösképpen a mezőgazdasági termékek és az iparcikkek árai között. Másrészt megfelelő arányt kell biztosítani a piacra kerülő árumennyiség és ennek az árumennyiségnek az ára, valamint a forgalomban lévő pénzmennyiség között.

Miért különös fontosságú a mezőgazdasági termékek és az iparcikkek közötti helyes arányok biztosítása?

Miért fenyegeti az átmeneti időszakban az értéktörvénynek a szocializmus építése érdekében való felhasználását erről az oldalról a legnagyobb veszély?

Azért, mert:

1. A mezőgazdasági munka termelékenysége nő ugyan, de a növekedés üteme messze elmarad az ipari munka termelékenységének növekedése mögött. Emiatt megváltozik a mezőgazdasági és ipari termékek értékének viszonya. A mezőgazdasági termékek értéke az ipari termékek értékéhez viszonyítva emelkedik.

2. A szocialista iparosítás eredményeként nő a városi lakosság száma, életszínvonala emelkedik, ennek folytán emelkedik a mezőgazdasági cikkek iránti szükséglet, ami a falu egyidejű nagyobb fogyasztása és a mezőgazdasági termelés viszonylag lassú fejlődése mellett a kínálatnál nagyobb keresletet eredményez.

Az előbbiekből következik, hogy ha az állam ármegállapító szerepe az állam tulajdonában lévő üzemekben termelt termékeken felül, a mezőgazdaságban — az egyéni vagy szövetkezeti tulajdonban lévő üzemekben — termelt árumennyiség döntő részénél is nem érvényesülne, úgy ez — a mezőgazdasági és ipari termékek közötti értékarányok eltolódása és a kínálatnak a kereslet mögötti elmaradása mellett — azt eredményezné, hogy féktelenül emelkedne a hiánycikkek ára, a mezőgazdasági cikkekért mind nagyobb mennyiségű iparcikket kellene adni, a parasztság lényegesen kevésbé termelékeny munkája mellett aránytalanul nagyobb mértékben részesedne a társadalmi

termelés eredményéből. Mindez a piac anarchiájához, a spekuláció feléledéséhez vezetne, gyökeresen ellentmondana a szocialista építés érdekeinek, veszélyeztetné a munkás-paraszt szövetséget, s ezzel együtt a dolgozó parasztság létérdekeit is.

A szocialista állam árpolitikája érvényesülésének alapvető feltétele a begyűjtési árak tervszerű állami megszabása. A kapitalizmus leküzdésére és a szocializmus felépítésére irányuló munkás-paraszt szövetségből következik, hogy ugyanakkor, amikor a munkásosztály az általa termelt új értéknek a munkabért meghaladó részét osztársadalmi szükségletekre — a termelés kibővítésére, a közoktatás, az egészségvédelem fejlesztésére, a honvédelem megszervezésére, stb. — a társadalom rendelkezésére bocsátja, az egyénileg gazdálkodó és a szövetkezeti parasztság is — nagyrészt beadási kötelezettségének államilag megszabott árakon való teljesítése útján — hozzájáruljon az osztársadalmi szükségletek fedezéséhez, a szocialista felhalmozáshoz.

A mezőgazdasági ártermelés problémájának megoldása terén előttünk álló feladatokat éppen ezért 2 főkérdés köré kell csoportosítanunk. *Az egyik* : a mezőgazdasági munka termelékenységének növelése, a mezőgazdasági termelés színvonalának emelése. *A másik* : a megtermelt árumennyiség döntő részének — a mezőgazdasági termékek értékénél alacsonyabb, a dolgozó parasztságnak a szocialista felhalmozáshoz való kellő hozzájárulását biztosító, államilag megállapított árakon — az állam kezében való összpontosítása és a fogyasztási cikkeknek olyan árakon való elosztása, amelyek lehetővé teszik a kínálat és kereslet összhangbahozását.

Ha a párt és az állam gazdaságpolitikájában nem érvényesülnek kellően ezek az objektív gazdasági törvényszerűségekből fakadó feladatok, ha nem vesszük figyelembe az értéktörvény működését és nem biztosítjuk kellően e törvénynek a szocialista építés szolgálatába való állítását, úgy az értéktörvény spontán tör magának utat, felborul a piac egyensúlya, káros eltolódás következik be a nemzeti jövedelem elosztásában, ahogyan az nálunk az 1951. december 1. előtti időben történt.

Az objektív gazdasági törvények felismerésének és a szocialista építés érdekében való felhasználásának ragyogó példája az 1951. december 1-i párt- és kormányhatározat. E határozat a fogyasztási cikkek árainak helyes, szocialista fejlődésünket szolgáló arányát állapította meg, begyűjtési rendszerünk szélesebb és erőteljesebb kiépítése útján szilárd élelmicikk- és nyersanyagbázist biztosított a népgazdaság számára, egyúttal pedig lehetővé tette, hogy a parasztság a beadási kötelezettségen felüli feleslegét szabadon vihesse piacra. Az 1951. évi határozatok az 1952-es rossztermésű év erőpróbáján is szilárdan megállták helyüket. Előrelátó, átgondolt, szervezett intézkedések révén, tervszerű gazdaságpolitika útján pártunk és államunk a súlyos fagykárok és aszály ellenére is biztosította az egész népgazdaság zavartalan ellátását.

Sztálin elvtárs 1924-ben, a munkás-paraszt összefogásról beszélve, a következőket mondotta: »Nem mondhatjuk, hogy ez a feladat meghaladja erőnket. Nem mondhatjuk azért, mert a hatalmon lévő proletariátusnak úgyszólván minden alapvető eszköze megvan ahhoz, hogy ezt az összefogást... megvalósítsa. Először is, kezében van a hatalom; másodsor, az ipar; harmadszor, rendelkezik hitellel... negyedszer, van saját kereskedelmi apparátusa... végül vannak bizonyos árukészletei, amelyeket időnként piacra dobhat, hogy megfékezze, vagy ellensúlyozza a piac szeszélyeit, vagy befolyásolja az árakat.« (Sztálin Művei 6. kötet, 268. old.)

Mindezek az eszközök megvannak a mi államunk kezében is és növeli őket a Szovjetunió segítségével és tapasztalata. A korszakalkotó sztálini tanítások fényénél minél alaposabban megismerjük és a szocialista építés szolgálatába állítjuk az átmeneti időszakban ható objektív gazdasági törvényeket — köztük az ártermelés és az értéktörvény működését —, annál maradéktalanabban működik majd a szocializmus gazdasági alaptörvénye, a népgazdaság tervszerű arányos fejlődésének törvénye, annál szilárdabb lesz a munkás-paraszt összefogás, annál gyorsabb lesz előrehaladásunk a szocializmus győzelme felé.

FEKETE FERENC

A termelőerők és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának sztálini törvénye és mezőgazdaságunk szocialista átszervezése

I.

Sztálin elvtárs »A szocializmus közzgazdasági problémái a Szovjetunióban« c. művében új tételekkel gazdagította a marxista-leninista politikai gazdaságtant. A sztálini mű biztos irányítúvel fegyverzi fel a szocializmust építő népi demokratikus országok tudományát is. Nagy Imre elvtárs előadása a sztálini mű fényénél elemzi népgazdaságunk fejlődésének néhány főbb kérdését, első-sorban mezőgazdaságunk helyzetének és perspektívájának aktuális elvi problémáit. Az elhangzott előadás számos olyan kérdést vet fel és old meg, amely megkönnyíti a sztálini mű tudományos tételeinek alkalmazását magyarországi viszonyainkra.

A sztálini mű egyik felbecsülhetetlen része a termelőerők és a termelési viszonyok kapcsolatáról szóló marxista tanítás sztálini továbbfejlesztése. Sztálin elvtársnak a termelőerők és a termelési viszonyok kapcsolatáról szóló megállapításai irányt mutatnak számunkra is a szocializmus építésében.

Felszólalásomban a kérdéssel, a termelőerők és termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának sztálini törvénye és mezőgazdaságunk szocialista átszervezése közötti összefüggés problémájával kívánok foglalkozni.

Rákosi Máttyás elvtárs 1948 nyarán kecskeméti beszédében felvetette, a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusa pedig stratégiai feladatként tűzte elénk mezőgazdaságunk szocialista átszervezését. Mezőgazdaságunk szocialista átszervezése szoros kapcsolatban van a termelőerők és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának megvalósulásával országunkban. Sztálin elvtárs művében különös súllyal emeli ki, hogy a Szovjetunióban nem építhették volna fel a szocializmust, ha nem támaszkodnak afra a gazdasági törvényre, amely szerint a termelési viszonyok jellegének feltétlenül összhangba kell kerülniök a termelőerők jellegével. A szocialista társadalom nem építhető fel anélkül hazánkban sem, hogy népgazdaságunk legkiterjedtebb ágában: a mezőgazdaságban is uralkodóvá ne váljanak a szocialista termelési viszonyok. Ezt a mezőgazdaság szocialista átszervezésével érjük el. A mezőgazdaság szocialista átszervezése során jönnek létre hazánkban is azok a feltételek, amelyek elősegítik, hogy megvalósuljon országunkban a termelőerők és a termelési viszonyok jellege közötti kötelező összhang. A termelőerők és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának sztálini törvénye biztos útmutatásokat jelent számunkra mezőgazdaságunk szocialista átszervezésében.

Különösen nagy segítség, komoly erőforrás számunkra a termelőerők és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának sztálini törvényében

rejlő útmutatás azért, mert népünk és államunk a párt iránymutatása alapján arra törekszik, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésének sokoldalú és bonyolult feladatát összekösse a mezőgazdasági termelés fokozásával. Hogy erre a hatalmas feladatra vállalkozhassunk, azt elsősorban a Szovjetunió tapasztalatai, többek között a termelőerők és a termelési viszonyok jellege közötti kötelező összhang Szovjetunió-beli megvalósításának tapasztalatai teszik számunkra lehetővé. Ha nem támaszkodnánk teljes mértékben a Szovjetunió tapasztalataira, ha nem alkalmaznánk alkotó módon hazai viszonyainkra a termelőerők és a termelési viszonyok kötelező összhangjáról szóló sztálini tételt, akkor nem lennénk képesek megvalósítani két döntő feladatunkat mezőgazdaságunk terén: sikerre vinni a mezőgazdaság szocialista átszervezésének ügyét és elérni közben mezőgazdasági termelésünk növekedését.

II.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése a termelési viszonyok mélyreható forradalmi átalakítását valósítja meg. A mezőgazdaságban kialakult termelési viszonyok átalakításának, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének feladatai szorosan összefüggnek azokkal a problémákkal, amelyeket a termelési viszonyok és termelőerők jellege kötelező összhangjának sztálini törvénye tár elénk. A mezőgazdaság szocialista átszervezését a termelőerők és termelési viszonyok jellege közötti ellentmondás megszüntetése tüzte napirendre hazánkban is.

Milyen formában jelentkezik az ellentmondás hazánkban a termelőerők és a termelési viszonyok jellege között? Két egymással összefüggő formában. Először is ellentmondás van az ipar és a mezőgazdaság között hazánkban mindaddig, amíg sikerrel meg nem valósítjuk mezőgazdaságunk szocialista átszervezését. Iparunkban társadalmi jellegű termelőerők és ezzel összhangban lévő társadalmi jellegű szocialista termelési viszonyok vannak. Mezőgazdaságunkban ellenben ma még a kisparaszti gazdaságok és ennek megfelelően a családi munkán alapuló magántulajdonnal együttjáró termelési viszonyok vannak túlsúlyban. A magyar mezőgazdaságot ma még elsősorban jellemző kisparaszti tulajdonon alapuló termelési viszonyok nincsenek összhangban iparunk termelőerőinek jellegével. Nem összhang, hanem ellenkezőleg: ellentmondás van közöttük. Az ellentmondás kifejezésre jut egyrészt abban, hogy a kisárutermelő mezőgazdaság nem képes ellátni a szocialista ipart elegendő nyersanyaggal, megfelelő számú munkaerővel. Az ellentmondást másrészt az jelzi, hogy a kisparaszti gazdaság nem ad lehetőséget a szocialista ipar által gyártott termelési eszközök (gépek, felszerelések, műtrágya) széleskörű alkalmazására és a kisparasztok nem rendelkeznek olyan nagy jövedelemmel, hogy a drágább iparcikkek vásárlását gyors ütemben növeljék.

Megtalálható a termelőerők és a termelési viszonyok jellege közötti ellentmondás nemcsak a szocialista ipar és a kisárutermelő mezőgazdaság viszonylatában, hanem a mezőgazdaságon belül is. Mezőgazdaságunkban már a kapitalizmus idején jöttek létre olyan termelőerők, amelyek jellegüket tekintve ellentmondásban voltak a tőkés mezőgazdaság termelési viszonyaival. Mezőgazdaságunkban már a felszabadulás előtt megtalálhatók olyan nagyobb gépek (traktorok, gőzekék stb.) amelyek kapacitásának teljes kihasználását megakadályozták a magántulajdonon nyugvó termelési viszonyok. A meglévő gépek kihasználásának akadályozása és az új gépek szélesebb körű elterjedésének megnehezítése jelezte, hogy a tőkés és kisparaszti termelési viszonyok ellentmondásban

voltak a termelőerők jellegével. Ez az ellentmondás a felszabadulás után továbbra is fennáll, annak ellenére, hogy a nagybirtokok szétosztásával megszüntettük a termelési viszonyokat átszövő feudális maradványokat. Az ellentmondás megmaradt mezőgazdaságunk termelőerői egy részének társadalmi jellege és a kisparaszti tulajdonon nyugvó termelési viszonyok, illetve a kulákkapitalista termelési viszonyok jellege között.

Nagy mértékben haladt előre a termelőerők és termelési viszonyok jellege között mezőgazdaságunkban meglévő ellentmondás azzal, hogy a felszabadulás óta és különösen a fordulat éve után új termelőerők jöttek létre mezőgazdaságunkban. Jól érzékelteti ezt a fejlődést az, hogy jelenlegi traktorállományunk döntő többsége, mintegy háromnegyede 1945 után gyártott traktorokból áll. Mezőgazdaságunk termelőerői nemcsak mennyiségi tekintetben növekednek, hanem minőségi szempontból is nagy fejlődésen mennek keresztül. A már használt gépek új típusai és eddig még egyáltalán nem használt újfajta gépek munkábaállítására jelzi ezt a folyamatot. Mezőgazdaságunk gépesítésének gyors fejlődésében nagy része van annak a magasszínvonalú műszaki segítségnek, amelyet a Szovjetunió nyújt számunkra. A legmodernebb mezőgazdasági gépeket hozzuk be a Szovjetunióból és komoly segítséget, műszaki terveket, gyártási előírásokat, tanácsokat kapunk új gépeink (kombájn, traktorvontatású munkagépek) gyártásához. A mezőgazdaságunkban újonnan létesített termelőerők, elsősorban a nagyobb gépek, jellegüknek megfelelően, társadalmi tulajdonban vannak. Mégpedig a társadalmi tulajdon magasabb formáját, állami tulajdont képeznek, mivel állami üzemekben, gépállomásokon és állami gazdaságokban összpontosulnak. Ezekkel a társadalmi jellegű termelőerőkkel azonban nincsenek összhangban a ma még túlsúlyban lévő kisparaszti tulajdonon alapuló termelési viszonyok. Az összhang megteremtése érdekében szükséges a kisparaszti tulajdonnal együttjáró termelési viszonyok felváltása szocialista termelési viszonyokkal, a kisüzemi gazdálkodás felcserélése szocialista nagyüzemi gazdálkodással. A mezőgazdaságunkban újonnan létrehozott termelőerők így tűzik napirendre a termelőerők jellege és a termelési viszonyok jellege közötti összhang kialakítását, a mezőgazdaság szocialista átszervezését.

Különösen kitűnik a mezőgazdaság szocialista átszervezésének szükségessége akkor, ha azt nemcsak a már meglévő termelőerők jellege szempontjából, hanem a termelőerők továbbfejlesztése szempontjából is vizsgáljuk. Az egyéni parasztgazdaságokra jellemző termelési viszonyok nem teszik lehetővé a meglévő termelőerők kihasználását sem, de méginkább nehezítik új, korszerűbb, nagyobb teljesítményű gépek munkábaállítását. Ezzel fékezik a technika haladását, a termelőerők növekedését.

Érdemes kitérni arra, hogy nemcsak a termelőerők növekedése kívánja meg a termelési viszonyok átforgalmazását, vagyis a mezőgazdaság szocialista átszervezését, hanem a már meglévő termelőerők megmentése is. Mezőgazdaságunk termelőerőinek magántulajdonban lévő, elsősorban a kulákok kezén lévő részét a pusztulás veszélye fenyegeti. A kulákok igyekeznek kivonni a használatból, szándékosan tönkretenni gépeiket és minden eszközzel csökkenteni állatállományukat. A magántulajdonosok kivonják traktoraikat a termelésből, szándékosan használhatatlanná teszik, vagy elrejtik azokat, kitéve a gyors tönkremenés veszélyének. A meglévő termelőerők egy részének, a tőkés magántulajdonban lévő termelőerőknek a megmentése is előtérbe helyezi hazánkban a termelőerők jellege és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának megvalósulását a mezőgazdaság szocialista átszervezése révén.

A szocialista jellegű termelési viszonyok térhódítását mezőgazdaságunkban a termelőerők jellege, fejlődési színvonala kívánja meg. A termelési viszonyok és a termelőerők jellege közötti összefüggésnek van egy másik oldala is azonkívül, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével. A szocialista termelési viszonyok kialakulása ugyanis feltételezi a termelőerők bizonyos fokú, viszonylag magas színvonalú fejlettségét. A szocialista termelési viszony mezőgazdaságunkban a társadalmi tulajdonon alapuló nagyüzemi jellegű termelés elterjedésével jár együtt. A szocialista nagyüzemű gazdálkodás kialakításához pedig elengedhetetlen a termelőerők viszonylag magas fejlettségi színvonala, ami a nagyüzemi termeléshez feltétlenül szükséges gépek, szakkáderek, szervezési tapasztalatok formájában jelentkezik. A mezőgazdaság szocialista átszervezése éppen ezért hazánkban sem kerülhetett napirendre addig, amíg a termelőerők nem értek el egy bizonyos fejlettségi színvonalat, amíg nem államosítottuk és nem korszerűsítettük iparunkat, amíg nem értünk el komoly fejlődést mezőgazdasági gépgyártásunk terén és amíg nem kezdtük meg mezőgazdasági szakoktatásunk kiszélesítését. Mezőgazdaságunk termelőerőinek céltudatos fejlesztése egyik fontos mozzanata annak a munkának, amelyet államunk a mezőgazdaság szocialista átszervezése előfeltételeinek megteremtése érdekében végzett és végez.

III.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése a termelési viszonyoknak a termelőerők jellegéből adódó átalakítását jelenti. A mezőgazdaság szocialista átszervezése útján a magántulajdonon nyugvó termelési viszonyokat a mezőgazdaságban is a társadalmi tulajdonon alapuló szocialista termelési viszonyok váltják fel. A szocialista termelési viszonyok három formában hódítanak tért mezőgazdaságunkban. Először az állam kezében lévő mezőgazdasági nagyüzemek, állami gazdaságok szervezése révén, másodsor állami gépállomások létesítése és fejlesztése útján, harmadszor a dolgozó parasztok önkéntes egyesüléséből alakult termelőszövetkezetek formájában. A szocialista termelési viszonyok e három vonalon nyomulnak előre és jutnak mind nagyobb jelentőséghez a magántulajdonon alapuló termelési viszonyokkal szemben.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése két, egymással szorosan összefüggő területen szorítja háttérbe a magántulajdonon alapuló termelési viszonyokat és eredményezi azok felváltását szocialista termelési viszonyokkal. A kisparaszti tulajdonon alapuló termelési viszonyokat úgy váltják fel a szocialista termelési viszonyok, hogy a dolgozó parasztok termelőszövetkezetbe egyesülnek és ott termelési eszközeik társadalmi tulajdonba, szövetkezeti tulajdonba kerülnek.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének teljes győzelme megköveteli az idegen munkaerő kizsákmányolásán alapuló tőkés termelési viszonyok megszüntetését is. Hazánkban jelenleg a kulákság korlátozásának és kizsákmányolásának politikájával készítjük elő a tőkés magántulajdon és a kapitalista termelési viszonyok felszámolását mezőgazdaságunkban. A szocialista termelési viszonyok teljes győzelme lényegében azt jelenti, hogy a családi munkán alapuló kisparaszti magántulajdon átalakul szövetkezeti tulajdonná és a tőkés magántulajdon felszámolásának folyamata befejeződik. A termelési viszonyokban végbemenő változás így módon két területen megy végbe és e két területen végbemenő változások a legszorosabban együtt haladnak.

Láttuk, hogy a termelőerők színvonala és növekedése megköveteli a szocialista termelési viszonyok térhódítását mezőgazdaságunkban. A szocialista

jellegű termelési viszonyok kialakulása hazánkban eddig még nem tapasztalt tág teret nyitott a termelőerők további gyors fejlődése számára. A termelési viszonyok erőteljesen visszahatnak a termelőerők fejlődésére, vagy akadályozzák vagy elmozdítják azt. Az új termelési viszonyok a termelőerők fejlődésének egyik legfontosabb mozgatóerejét alkotják azzal, hogy tág teret nyitnak a termelőerők fejlődése előtt és ösztönző tényezőket szülnek a termelés fejlesztése érdekében. A szocialista termelési viszonyok elhárítják a termelőerők fejlődésének útjából azokat az akadályokat, amelyeket a tőkés magántulajdonnal és a családi munkán alapuló kisparaszti tulajdonnal együttjáró termelési viszonyok jelentenek. A szocialista termelési viszonyok mezőgazdaságunkban is a termelőerők növekedését váltják ki, illetve készítik elő. Jó példákat szolgáltatnak erre legjobb állami gazdaságaink és termelőszövetkezeteink, amelyek a tavalyi nehéz gazdasági évben is kiemelkedő, az egyénileg dolgozó parasztokat túlszárnyaló termelési eredményeket értek el.

Elsősorban a szocialista nagyüzemi gazdálkodás előnyeire támaszkodunk akkor, amikor a mezőgazdaság szocialista átszervezésével egyidőben mezőgazdasági termelésünk fokozását fogjuk megvalósítani. A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése hazánkban fokozatosabban, viszonylag lassabb ütemben történik, mint a Szovjetunióban. Könnyebben válik ezzel lehetővé számunkra a meglévő termelőszövetkezetek megszilárdítása és a szántóterületünk jelentékeny hányadán (jelenleg csaknem 40%-án) gazdálkodó szocialista mezőgazdasági üzemeink előnyeinek kihasználása termelésünk fokozása érdekében.

Fokozni igyekszünk az egyénileg dolgozó parasztság termelését is. Erre elsősorban az nyújt lehetőséget, hogy iparunkban osztatlanul uralkodnak, mezőgazdaságunkban pedig számottevőek a szocialista termelési viszonyok. Dolgozó parasztságunk termelését ugyanis főleg azzal tudjuk fokozni, hogy kapcsolatot létesítünk a kisparaszti gazdaságok és népgazdaságunk szocialista szektora között. A kisparasztok földjein is dolgoznak a gépállomás gépei és elsősorban a talajmunkák egy részének elvégzésével mozdítják elő a termelés fokozását. Az egyénileg dolgozó parasztok szerződés kötés révén kapcsolatba lépnek a szocialista iparral és a termelés növeléséhez szükséges műtrágyát, növényvédőszer, szaktanácsokat kapnak és szerződéses termelvényeik részére, kedvező áron, biztos elhelyezési lehetőséghez jutnak. A géphasználat és a jövedelmező ipari növénytermelés természetesen jóval előnyösebb feltételek között valósítható meg termelőszövetkezeteinkben, mint az egyéni gazdaságokban. Ezért a szocialista szektorral való kapcsolat, bár közvetlenül előnyös a kisparasztok számára, mert növeli termelésüket és jövedelmüket, mégsem távolítja el őket, hanem ellenkezőleg: közelebb hozza őket a termelőszövetkezeti mozgalomhoz, a szocialista nagyüzemi gazdálkodáshoz.

A termelés növelése érdekében nemcsak a szocialista termelési viszonyokkal járó előnyöket és a szocialista szektor és a kisárutertermelő parasztgazdaság közötti kapcsolatok kedvező kihatásait használjuk ki, hanem komoly anyagi befektetéseket eszközölünk mezőgazdaságunk termelőerőinek gyors növelése érdekében.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével legszorosabban együtthalad mezőgazdaságunk termelőerőinek gyorsütemű fejlődése. Ez a legfőbb jellemvonása ma mezőgazdaságunk fejlődésének. A mezőgazdaság szocialista átszervezésének előrehaladása és mezőgazdaságunk termelőerőinek növekedése képezi az előfeltételeit mezőgazdasági termelésünk fokozásának.

IV.

Dolgozó népünk a Magyar Dolgozók Pártja vezetésével szívós harcot folytat, komoly munkát végez mezőgazdaságunk szocialista átszervezéséért és ezen keresztül a termelőerők jellege és a termelési viszonyok jellege közötti kötelező összhang sztálini törvényének érvényesüléséért hazánkban. Mint minden társadalmi törvény érvényesüléséhez, a termelőerők és a termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának megvalósulásához, mezőgazdaságunk szocialista átszervezésének sikeréhez is olyan társadalmi erőre van szükség, amely megtöri a társadalom magukat túlélt erőinek ellenállását. Ezért kovácsolódott ki hazánkban is a munkásság és a dolgozó parasztság szövetsége a munkásosztály vezetésével, mint olyan társadalmi erő, amely síkraszáll az új törvények érvényesüléséért, a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért a termelőerők és termelési viszonyok jellege kötelező összhangjának megvalósításáért.

A termelőerők és a termelési viszonyok feltétlen összhangja sztálini törvényének megvalósítása nem öncél, hanem a szocializmus gazdasági alaptörvényének érvényesülését szolgálja. A mezőgazdaság szocialista átszervezésével válik osztatlanul uralkodóvá egész népgazdaságunkban a szocialista jellegű termelés, amelynek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése biztosítja a dolgozók állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégítését. A termelőerők jellege és a termelési viszonyok jellege közötti kötelező összhang sztálini törvényének megvalósítása mezőgazdaságunk szocialista átszervezése útján, szerves része annak a győzelmes harcnak és sokoldalú munkának, amelyet hazánkban a szocializmus felépítéséért folytatunk.

CŠIZMADIA ERNŐ

A munkás-paraszt szövetség harcos erő a kapitalizmus legyőzésében és építő erő a szocializmus alapjainak lerakásában hazánkban

Sztálin elvtárs utolsó zseniális műve »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban«, új megvilágításba helyezte a munkás-paraszt szövetségről szóló marxi-lenini tanítást. Ebben a művében Sztálin elvtárs úgy jellemezte a munkás-paraszt szövetséget, mint olyan társadalmi erőt, amely képes arra, hogy legyőzze a társadalom magukat túlélt erőinek ellenállását és érvényre juttassa azt a törvényt, hogy a termelési viszonyoknak feltétlenül összhangban kell lenniök a termelőerők jellegével.

Nagy Imre elvtárs előadásában ezt a kérdést népi demokráciánk viszonyai között vizsgálta és úgy vetette fel, hogy *a munkás-paraszt szövetség hazánkban is harcos erő a kapitalizmus felszámolásában és építő erő, a szocializmus alapjainak lerakásában*. Hozzászólásomban ezzel a kérdéssel foglalkozom.

Sztálin elvtársnak az a megállapítása, hogy a munkás-paraszt szövetség a termelőerők és termelési viszonyok jellege összhangjának érvényrejutását elősegítő társadalmi erő, vonatkozik népi demokratikus fejlődésünkre is. Ezt bizonyítja népi demokráciánk története, a proletárdiktatúra kiharcolása. A munkás-paraszt szövetség volt az a társadalmi erő, amely hazánkban is elsöpörte a földbirtokosok és nagytőkészek uralmát, hatalomra segítette a munkásosztályt és új, szocialista termelési viszonyokat teremtett.

A kapitalista kizsákmányolási viszonyoknak szocialista termelési viszonyokkal való felváltása azonban nem valósulhatott meg a fordulat évében egész

népgazdaságunkban. Ezt a feladatot olyan országokban — így hazánkban is —, ahol a koncentrált és fejlett ipar mellett a kapitalista fejlődés ellenére a mezőgazdaság szétaprózott, ahol a faluban a kisárutermelők nagyszámú osztálya létezik, nem lehet a proletárdiktatúra megteremtésével egyidőben az iparban és a mezőgazdaságban egyszerre megvalósítani. Mezőgazdaságunkban továbbra is megmaradtak a kapitalista termelési viszonyok. Továbbra is fennállt és fennáll tehát az a feladat, hogy a termelőerők fejlődését akadályozó tőkés termelési viszonyokat szocialista viszonyokkal kell felváltani a mezőgazdaságban. Az elavult termelési viszonyok felszámolásához és a termelőerők jelle gével összhangban lévő új termelési viszonyok megteremtéséhez szükséges társadalmi erő, a munkás-paraszt szövetség szerepe ma is igen jelentős, sőt jelentősége egyre fokozódik. Gyökeresen más azonban a helyzet, mások a feladatok jelenleg, mint a proletárdiktatúra kivívása előtt.

A munkás-paraszt szövetség, mint társadalmi erő jelenleg már a proletárdiktatúra funkcióit betöltő népi demokratikus államnak viszonyai között működik. A hazánkban jelenleg napirenden lévő fordulat, a szocialista mezőgazdaság megteremtése, nem a fennálló államhatalom megdöntése, hanem éppen megszilárdítása útján, a falu régi burzsoa rendszeréről a szocialista rendszerre való fokozatos áttéréssel valósul meg. Ennek előkészítése kezdettől fogva úgy történik, hogy népi demokratikus államunk, a hatalmon lévő munkásosztály a kezdeményező, a falu szocialista átalakításának elindítója és szervezője. A szocialista termelési viszonyok megteremtése így a mezőgazdaságban fokozatosan történik, olyan körülmények között, amikor a falusi burzsoáziát kivéve a többi kizsákmányoló osztályt már felszámoltuk, a népgazdaság döntő részében a szocialista termelési viszonyok már uralkodóvá váltak és a mezőgazdaság az utolsó terület, ahol ez a feladat még megoldásra vár. *A munkás-paraszt szövetség ezért, mint harcós erő és mint építő erő fejlődésünk jelenlegi szakaszán először : a kulákság korlátozását és kiszorítását, másodszor : a kisárutermelés megszüntetését, a kisárutermelők termelőszövetkezetbe való egyesítését, harmadszor : a mezőgazdaságban már meglévő szocialista termelési viszonyok fejlesztését, megerősítését segíti elő.*

Nézzük ezért először a kérdésnek azt az oldalát, hogy a munkás-paraszt szövetség, mint harcós erő a kapitalizmus legyőzésében, hatást fejt ki a kulákkizsákmányolás megszüntetésére, társadalmunk magukat túlélt erői, a kapitalista termelési viszonyok felszámolása érdekében. Ez a hatás jelenleg az egyre élesedő falusi osztályharc viszonyai között, a kulákkorlátozás és -kiszorítás politikájának megvalósítását segíti elő. Az utolsó kizsákmányoló osztályt, a kulákságot ebben a harcban nemcsak gazdaságilag korlátozzuk, hanem igyekszünk politikailag is elszigetelni. *Az a sztálini tétel, hogy a munkás-paraszt szövetség, a termelőerők és termelési viszonyok jellege összhangjának érvényrejutását elősegítő társadalmi erő, számunkra éppen a politikai munka fontosságát hangsúlyozza.* Pártunk határozatai is kiemelik, hogy mezőgazdaságunk szocialista átszervezésének anyagi előfeltételei mellett különösen fontos a politikai előfeltételek megteremtése. Ahhoz, hogy a munkás-paraszt szövetség, mint harcós erő a kapitalizmus legyőzésében, hazánkban is betölthesse szerepét, a kulákkorlátozás és -kiszorítás politikáját úgy kell folytatnunk, hogy egyre jobban elszigeteljük a kulákságot a faluban. Ezt csak akkor tudjuk megvalósítani, ha ugyanakkor egyre szilárdabb politikai hadsereggé kovácsoljuk a munkás-paraszt szövetséget. Az ilyen hadsereg pedig, mint Sztálin elvtárs tanítja, csakis »a harc folyamán, az osztályok összeütközései folyamán alakul meg, abban a mértékben,

ahogy maguk a tömegek saját tapasztalatuk alapján meggyőződnek a párt jelszavainak helyességéről, politikájának helyességéről. (Sztálin: A leninizmus kérdései, 121. old. Szikra, 1949.) Ezért nagyon fontos, hogy helyesen valósítsuk meg jelenleg a kulákkorlátozás és -kiszorítás politikáját.

Vizsgáljuk meg ezután a kérdés másik oldalát. A munkás-paraszt szövetség, mint harcos erő a kapitalizmus legyőzésében és mint építő erő a szocializmus alapjai lerakásában hatást fejt ki a kisárutermelés megszüntetése, vagyis a kisárutermelők termelőszövetkezetekben való egyesítése érdekében is. Ez abból következik, hogy a kisárutermelés lényegében egytípusú a kapitalista gazdasággal. Hiába szüntetuénk meg tehát a kulák-gazdaságot, ha megmarad a kisárutermelés, ezzel nyitvahagynánk a kapitalizmus forrásait, nem tudnánk megakadályozni a kulákság újraeledését. A szocializmus teljes felépítése tehát a kisárutermelés fenntartásával együtt lehetetlen. A kisárutermelők magántulajdona azonban nem kizsákmányoláson alapuló magántulajdon. A kisárutermelés megszüntetését ezért semmi esetre sem erőszakos módszerekkel, hanem meggyőzéssel, a dolgozó parasztság tömegei türelmes átnevelésével kell megoldanunk. Így a munkás-paraszt szövetség a kulákság irányában mint harcos erő, a kisárutermelő parasztság meggyőzése, szocialista átnevelése érdekében, mint építő erő működik. *Ezért káros bármiféle erőszak alkalmazása a dolgozó parasztsággal szemben. Ezért nem lehet a kisárutermelő parasztság magántulajdonát szocialista társadalmi tulajdonná tenni, semilyen más úton, osakis a szövetkezetekben való önkéntes és fokozatos egyesítés útján.*

Pártunk paraszt-politikájának jelenleg ezért nagyon fontos kérdése a munkásosztály és az egész dolgozó parasztság szövetségének állandó erősítése. A munkás-paraszt szövetséget pártunk soha nem korlátozta csak a termelőszövetkezetekben dolgozó parasztságra. Ezt a hibát azok követték el, akik tudatosan vagy tudatlanul elferdítették pártunk politikáját. Így dolgoztak nem egy helyen pl. a tanácsba befurakodott ellenséges elemek. Igaz, hogy a munkás-paraszt szövetség megerősítésében vannak olyan feladatok, amelyek másképp merülnek fel a még egyénileg gazdálkodó parasztság, és másképp a már termelőszövetkezeti parasztság szempontjából. »Nem szorul magyarázatra, — mondotta Rákosi elvtárs legutóbbi választási beszédében — hogy a termelőszövetkezeti tag, az állami gazdaságok vagy gépállomások dolgozója tudatosabban és mélyebben fogja fel a munkások és parasztok szövetségének nemzetifenntartó jellegét, világosabban látja a szövetség fontosságát az egész magyar nép jövője és életérdeke szempontjából.« (Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a Magyar Függetlenségi Népfront budapesti választási nagygyűlésén, Társadalmi Szemle 1953, 4—5. sz. 352. old.) Ebből azonban egyáltalán nem következik az, hogy egy pillanatra is elhanyagolhatnánk a még egyénileg dolgozó parasztsággal a szövetség állandó erősítését. A munkásosztály és a még kisárutermelő parasztság között nincsenek olyan ellentétek, amelyek kizárnák a szocializmus építése érdekében együttműködésük lehetőségeit. Igaz, hogy van bizonyos ellentmondás a munkásosztály és a dolgozó parasztság között, amely abból származik, hogy gazdasági helyzetükben különböznek egymástól, vagyis a munkásosztályt szocialista, a dolgozó parasztságot kisárutermelő-kapitalista tendencia jellemzi. Az ebből következő ellentmondások a nemzeti jövedelem elosztása terén mutatkoznak meg, így pl. az ipari és mezőgazdasági termékek ára és az adó kérdésében. A kulákok és spekulánsok megpróbálják ezeket felszítani. Pártunk helyes politikája azonban véget vet minden ilyen kísérletnek. A munkásosztály és a dolgozó parasztság közötti ellentmondások ugyanis abban külön-

bőznek a munkásosztály és a kulákság közötti ellentétektől, hogy nem kibékíthetetlenek, a közös érdek alapján meg lehet és meg is tudjuk azokat oldani. A szocializmus építése mind a munkásosztály, mind a dolgozó parasztság alapvető érdeke. Felismerte ezt dolgozó parasztságunk is és ezért hűen követi vezetőjét, a munkásosztályt ezen az úton. Dolgozó parasztságunk számos megnyilvánulása bizonyítja ezt. Ezt bizonyítják a hazánkban legutóbb lezajlott választások is.

Nézzük végül a kérdés harmadik részét. A munkás-paraszt szövetség hatást fejt ki az új szocialista termelési viszonyok állandó fejlesztése és megerősítése érdekében is. Ez a hatás az állami gazdaságok és gépállomások megszilárdítása mellett elsősorban termelészövetkezeteink fejlesztésében és megszilárdításában nyilvánul meg. Mit jelent a szocialista termelési viszonyok fejlesztése, erősítése termelészövetkezeteinkben? Erre a kérdésre Sztálin elvtárs »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban« c. zseniális műve alapján ma már pontosan válaszolhatunk. A szocialista termelési viszonyok erősítése termelészövetkezeteinkben először is: a szövetkezeti tulajdon, a közös gazdaság állandó gyarapítását, erősítését jelenti. Másodszor: a szövetkezeti tagok elvtársi együttműködésének fejlesztését a termelésben, a közös munkában. Ez azt jelenti, hogy termelészövetkezeteinkben ki kell alakítani és erősíteni kell a szocialista munkafegyelmet, a közös munkában való együttműködést, az egymás segítségét, azt a tudatot, hogy minden egyes tag magáénak érezze a szövetkezetet. Harmadszor: következetesen érvényesíteni kell termelészövetkezeteinkben a szocialista jövedelemelosztást. E feladatok megvalósítása elsősorban harmadik típusú és önálló termelészövetkezeteinkben lehetséges, de törekednünk kell a közös elemek fejlesztésére az alsóbb típusokban is. E feladatok megvalósítása, a szocialista termelési viszonyok fejlesztése termelészövetkezeteinkben hatalmas lehetőségeket nyit meg a termelőerők fejlődése előtt. *Pártunk falusi politikájának ezért a jelenlegi szakaszban a kulákkorlátozás és -kiszorítás, a dolgozó parasztság termelészövetkezeteibe való megnyerése mellett elengedhetetlen, szerves alkotó része a már meglévő szocialista mezőgazdasági üzemek állandó erősítése, különösen a termelészövetkezetek megszilárdítása.* A termelészövetkezetek megszilárdítása tehát népi demokráciánk viszonyai között a mezőgazdaság szocialista építése fokozatos megvalósításának egyik legfontosabb feladata.

Összefoglalva az elmondottakat: Sztálin elvtárs utolsó nagy műve útmutatása alapján egyetlen kérdésnek, a munkás-paraszt szövetség szerepének megvilágítására törekedtem népi demokráciánk jelenlegi viszonyai között — ahogy ez a kérdés Nagy Imre elvtárs előadásában is felmerült. Fejlődésünk jelenlegi szakaszán egyre jobban erősítenünk kell a munkás-paraszt szövetséget, hogy sikeresen valósíthassuk meg mezőgazdaságunk szocialista építését, a kulákság, az utolsó kizsákmányoló osztály korlátozását és kiszorítását. Így tudjuk fokozatosan előkészíteni azt a fordulatot, amely hazánkban is a szocialista mezőgazdaság megteremtését és ezzel a szocializmus felépítését eredményezi.